

УДК 378.147.091.33-027.22:796

Гончаренко І.С.
Аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
Кропивницький

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

В наш час актуальним постає пошук і розробка освітніх маршрутів в системі вищої професійної освіти, що забезпечують професійну підготовку висококваліфікованих спеціалістів в галузі фізичної культури і спорту, а також формування у них професійних умінь і навичок. В професійній підготовці спеціалістів більшої значущості набуває вираженість окремих параметрів професійно-педагогічної спрямованості.

У зв'язку з цим висуваються високі вимоги до майбутніх спеціалістів, які орієнтовані не просто на передачу комплексу знань, вмінь і навичок, а на формування психофізичних якостей, моральних та інтелектуальних особливостей особистості учня з урахуванням здоров'язберігаючих технологій. Тому стає необхідним висвітлення основних аспектів і компетентностей, якими має володіти спеціаліст, що в свою чергу забезпечують професійну підготовку майбутніх учителів до роботи в закладах освіти.

Ключові слова: аспекти, фізична культура і спорт, компетентність, спеціаліст, підготовка.

Гончаренко І.С. Педагогические аспекты профессиональной подготовки будущих специалистов в отрасли физической культуры и спорта. В настоящее время актуальным становится поиск и разработка образовательных маршрутов в системе высшего профессионального образования, обеспечивающих профессиональную подготовку высококвалифицированных специалистов в области физической культуры и спорта, а также формирование у них профессиональных умений и навыков. В профессиональной подготовке специалистов большую значимость приобретает выраженность отдельных параметров профессионально-педагогической направленности.

В связи с этим предъявляются высокие требования к будущим специалистам, которые ориентированы не просто на передачу комплекса знаний, умений и навыков, а на формирование психофизических качеств, нравственных и интеллектуальных особенностей личности ученика с учетом здоровьесберегающих технологий. Поэтому становится необходимым освещение основных аспектов и компетенций, которыми должен обладать специалист, в свою очередь обеспечивающих профессиональную подготовку будущих учителей к работе в учебных заведениях.

Ключевые слова: аспекты, физическая культура и спорт, компетентность, специалист, подготовка.

Honcharenko Ivan. Pedagogical aspects of professional training of future specialists in the branch of physical culture and sports. Nowadays, the search and development of educational routes in the system of higher professional education, providing professional training of highly qualified specialists in the field of physical culture and sports, as well as the formation of their professional skills and abilities. In the professional training of specialists the significance of certain parameters of professional and pedagogical orientation becomes more important.

Professional training of future specialists in higher educational institutions reflects all the processes taking place in our society, as well as through the content, methods, forms of training provides future professionals with a high level of professional readiness for a particular type of professional activity.

In this regard, there are high demands on future professionals, which are focused not just on the transfer of knowledge, skills and abilities, but on the formation of psychophysical qualities, moral and intellectual characteristics of the student, taking into account health technologies. Therefore, it becomes necessary to highlight the main aspects and competencies that a specialist should have, which in turn provide training for future teachers to work in educational institutions.

Key words: aspects, physical culture and sports, competence, specialist, training.

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку суспільства, освіти та науки визначає високі вимоги до компетентності фахівців різних напрямів, що потребує суттєвих змін у професійній підготовці. Особливо відчутні потреби вдосконалення педагогічної освіти, а саме навчання майбутніх спеціалістів в галузі фізичної культури і спорту. Конкуренція на ринку праці передбачає перехід до ефективніших форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, а реалізація прогресивних ідей гуманістичної парадигми освіти у практиці загальноосвітньої школи вимагає підготовки висококваліфікованих учительських кадрів. Суспільно-політичні зміни, що відбулися в Україні, суттєво змінили сутність професійної діяльності вчителів фізичного виховання. Водночас, традиційні зміст, форми і методи підготовки спеціалістів не повністю відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню вчителя як активної, творчої особистості. Саме тому на вищі навчальні заклади покладається відповідальність за підготовку нового покоління спеціалістів, зміст і рівень кваліфікації яких відповідає інноваціям, що відбуваються в галузі фізичної культури і спорту та освітньої діяльності [8, с. 5].

Професійна підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти віддзеркалює всі процеси, що відбуваються в нашому суспільстві, а також через зміст, методи, форми навчання забезпечує майбутнім фахівцям високий рівень професійної готовності до конкретного виду професійної діяльності. У більш загальному розумінні професійна підготовка студентів у вишах передбачає цілеспрямовану організацію процесу оволодіння необхідними знаннями і навичками, результатом та головною якісною характеристикою

якого є професіоналізм майбутнього фахівця. Насамперед, варто акцентувати увагу на тому, що нині в освітньому просторі України прийнято та діють низка нормативних документів, які на загальнодержавному рівні декларують світоглядні та правові основи організації підготовки майбутніх фахівців у навчальних закладах, які зможуть забезпечити, на основі засобів фізичного виховання, високий рівень фізичної культури своїм вихованцям. Зокрема, до складу нормативно-правової бази, що визначає процесуальні параметри професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, відносять Закони України «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.. У нормативних документах задекларовано головні правові засади професійної підготовки нової генерації фахівців, які, здобувши вищу освіту, зможуть поставити фізичну культуру та спорт на високі щаблі розвитку [2; 3; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Один із засновників вітчизняної педагогічної науки К. Ушинський [9] вважав особистість педагога надзвичайно важливою для ефективного фізичного виховання учнів. Вивчення провідних компонентів змісту діяльності вчителя фізичної культури та їх педагогічної сутності дозволяє визначити оптимальну структуру його знань, виявити і класифікувати професійні вміння, співвіднесені зі здібностями і психічними властивостями, що розвиваються у процесі освітньої діяльності у вишах, визначити особливості розв'язання специфічних педагогічних завдань і на цій основі розкрити професійно-педагогічну компетентність вчителя фізичної культури та її компоненти. Професійна компетентність учителя фізичного виховання, що визначає його педагогічну майстерність, – це належна професійно-педагогічна підготовленість, котра охоплює педагогічні знання, вміння і навички, педагогічну техніку (система вербальних і невербальних вмінь, що дає змогу використовувати власний психофізичний апарат для досягнення необхідних результатів навчання), педагогічне прогнозування, рефлексію, схильність до педагогічної творчості тощо, поєднані зі знаннями, навичками і вміннями в галузі фізичної культури і спорту. Висококваліфікований учитель уміє застосовувати ґрунтовні загально педагогічні знання стосовно конкретних розділів, видів і завдань фізичного виховання. К. Ушинський вважав, що вчитель фізичного виховання повинен володіти високою загальною культурою, поглибленою моральною, правовою вихованістю та моральною відповідальністю, мати розвинутий естетичний смак [9, с. 488].

Діяльність учителів фізичної культури потребує від них відповідних професійно важливих особистісних якостей, передусім, фізичної підготовленості, що є результатом фізичної підготовки, досягнутої під час виконання рухових дій, необхідних для засвоєння чи використання людиною професійної діяльності, характеризується рівнем функціональних можливостей різних систем організму й розвитку основних фізичних якостей, що дозволяє показати приклад виконання рухових вправ, завдань. До професійних здібностей учителя фізичної культури належать: наявність педагогічного хисту, схильності до роботи з дітьми і підлітками; умотивованість до роботи в галузі фізичної культури і спорту, задоволення від цієї діяльності; типологічні риси нервової системи, що характеризують силу, рухливість і врівноваженість основних психічних процесів – креативності (здатність породжувати оригінальні ідеї, рішення, що відрізняються від традиційних); рефлексивності (властивість людини, що проявляється в її здатності аналізувати свої дії та вчинки, критично усвідомлювати власні особливості й можливості в саморегуляції діяльності й поведінки) [6, с. 68].

Мета роботи полягає у визначенні педагогічних аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійно-педагогічні аспекти спеціаліста в галузі фізичного виховання і спорту, що визначають його педагогічну майстерність, – це належна професійно-педагогічна підготовленість, яка охоплює педагогічні знання, вміння і навички, педагогічну техніку (система вербальних і невербальних вмінь учителя, що дає змогу використовувати власний психофізичний апарат для досягнення необхідних результатів навчання), педагогічне прогнозування, рефлексію, схильність до педагогічної творчості. З урахуванням напрацювань тверджень і висновків пропонуємо таку структуру педагогічно-професійних аспектів спеціаліста в галузі фізичної культури і спорту: загальна психолого-педагогічний аспект, фізкультурно-спортивний аспект, соціально-педагогічний аспект учителя фізичної культури, навчально-методичний аспект, індивідуально-особистісний аспект. Сформованість цих аспектів забезпечує відповідність підготовки вчителя кваліфікаційним вимогам і його здатність, готовність до виконання проєктувальних, діагностико-прогностичних, навчально-розвивальних, оздоровчо-профілактичних, методичних, виховних, комунікативних, організаційно-педагогічних, контролюючих (оцінних), моніторингових, фізкультурно-просвітницьких та інших дій [9, с. 117-118].

Загальний психолого-педагогічний аспект учителя – володіння базовими інваріантними психолого-педагогічними знаннями й уміннями, які визначають здатність до розв'язання широкого кола освітніх і виховних завдань у різних педагогічних системах; відповідність певним професійно-педагогічним вимогам незалежно від спеціалізації педагога; володіння сукупністю загальнолюдських, соціально та професійно важливих якостей особистості, необхідних для успішної професійно-педагогічної діяльності. Ефективність роботи вчителя безпосередньо залежить від якості та сукупності його педагогічних умінь. Серед провідних для вчителя фізичної культури виокремлюють: спортивні, дидактичні та педагогічні вміння; організаційні, методичні, конструктивні, комунікативні та пізнавальні (гностичні) вміння; педагогічну спостережливість, дидактичні, організаційні, психомоторні, експресивні вміння [10, с. 45].

Фізкультурно-спортивний (спеціалізовано-предметний) аспект – це володіння специфічними для спеціаліста з фізичного виховання медико-біологічними, психологічними і педагогічними знаннями й уміннями, що визначають здатність до розв'язання освітніх і виховних завдань у фізкультурно-спортивній діяльності на різних рівнях (ланках) освіти. За спеціальністю «Фізична культура і спорт» висуваються основні вимоги до рівня підготовленості випускників: знати дидактичні закономірності у фізичному вихованні та спорті; володіти методикою фізкультурно-спортивних занять з різними групами населення; знати анатомо-фізіологічні, гігієнічні та психолого-педагогічні основи фізичної культури і спорту; знати методи і систему організації комплексного контролю у фізичному вихованні та спортивній підготовці; уміти формулювати конкретні завдання фізичного виховання різних груп населення, підготовки спортсменів різного віку та кваліфікації; володіти

технологією навчання різних категорій людей руховим діям і розвитку фізичних якостей у процесі фізкультурно-спортивних занять; уміти здійснювати консультативну діяльність з питань організації та проведення індивідуальних і колективних фізкультурно-спортивних занять осіб різного віку; володіти технікою мови і мовлення у процесі фізкультурно-спортивних занять, прийомами спілкування, навичками виховної та консультативної роботи, уміти застосовувати навички науково-методичної діяльності для розв'язання конкретних завдань, що виникають під час проведення фізкультурно-спортивних занять; [3].

Соціально-педагогічний аспект – інтегрована професійно-особистісна характеристика, що відображає готовність і здатність педагога до успішної соціально-педагогічної діяльності в галузі фізичної культури і спорту, а саме: використовувати ресурси соціокультурного середовища й особистісні ресурси кожного учня з метою досягнення позитивних результатів у розвитку його рухової активності та фізичному вихованні; ефективно вирішувати проблемні ситуації, регулювати можливі конфлікти ненасильницьким шляхом на основі відповідних норм і правил; приймати педагогічні рішення та відповідати за їх наслідки та результати своєї педагогічної діяльності; виконувати соціально-педагогічні функції, спрямовані на розкриття внутрішніх можливостей учнів різних категорій; враховувати етнічні особливості фізичного виховання в навчанні учнів – представників різних культур і релігій, виявляючи толерантність. [1].

Навчально-методичний аспект – це володіння специфічними для вчителя фізичного виховання методичними знаннями й уміннями, методами навчання, методичними прийомами, що визначають здатність до розв'язання навчальних, виховних і розвивальних завдань у фізкультурно-оздоровчій, просвітницькій і спортивній діяльності. Навчально-методична компетентність передбачає: здатність формулювати специфічні й часткові цілі та завдання фізичного виховання учнів; здійснювати відбір і реалізацію методів розвитку рухової активності відповідно до мети і завдань фізичного виховання з урахуванням найважливіших його функцій, а також особливостей середньої освіти, вікових особливостей, можливостей окремих учнів; організувати власну педагогічну діяльність і діяльність учнів відповідно до наукової організації праці; коригувати процес фізичного виховання з урахуванням очікуваного та реального його перебігу; постійно вивчати досвід роботи кращих вчителів фізичного виховання, здійснювати самоаналіз власної діяльності, самоконтроль, самовдосконалення та самоосвіту з метою досягнення педагогічної майстерності, високого рівня професіоналізму й інноваційного стилю в навчально-виховній діяльності [4, с. 54-55].

Індивідуально-особистісний аспект учителя фізичної культури включає індивідуальні властивості й особистісні соціально та професійно важливі риси, спрямовані на забезпечення результативності та якості педагогічної діяльності: володіння прийомами самореалізації та розвитку власної педагогічної індивідуальності в межах спеціальності; уміння раціонально, без перевантажень організувати свою педагогічну діяльність; креативність у навчально-виховному процесі та фізкультурно-спортивній діяльності; володіння прийомами особистісного самовираження та саморозвитку; спроможність протистояти професійним деформаціям особистості; здатність проектувати свій подальший професійний розвиток, готовність до професійного зростання; підвищення рівня власної професійної кваліфікації та педагогічної майстерності. Сюди доцільно також включити: розвинуту педагогічну техніку вчителя; гуманістичну особистісну орієнтацію; особистісну позицію вчителя; системне бачення педагогічної реальності в царині фізичної культури та здатність до адекватних дій у професійно-педагогічних ситуаціях; володіння сучасними педагогічними методиками і технологіями, пов'язаними з культурою комунікації, взаємодії з учнями, передавання їм необхідної інформації та навчання сукупності рухових умінь і навичок. [7, с. 117-118].

Висновок. Виявивши основні педагогічно-професійні аспекти спеціаліста в галузі фізичної культури і спорту, ми виявили, що саме необхідно передбачити (закласти) під час формування, а саме конкретизували перелік необхідних вчителів аспектів (компетенцій). У процесі професійної підготовки на їх основі формується сукупність компетентностей, що інтегруються у професійно-педагогічну особистість спеціаліста. Єдиний науково обґрунтований і достовірний спосіб охарактеризувати рівень готовності і сформованої професійної компетентності і аспектів – це оцінка кінцевого результату, тобто вимірювання спроможності, готовності спеціаліста виконувати свої професійні обов'язки. А ця якість включає в себе елементи всіх визначених нами структурних аспектів, однак може бути у свою чергу диференційована за професійними функціями вчителя фізичної культури, притаманними його педагогічній діяльності. Рівень підготовки учителя фізичної культури залежить від особистого ставлення студента до майбутньої професії, тому пріоритетними шляхами формування професійно-педагогічної компетентності мають виступати мотивація професійної спрямованості, активізація професійного самовдосконалення, розвиток позитивного ставлення і потреб до розширення та поглиблення психолого-педагогічних знань і вмінь, одержання власного педагогічного досвіду. Учителі фізичної культури – це фахівці, які мають піднести фізичну культуру українського суспільства на якісно новий рівень.

Література

1. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика «бакалавр» за спеціальністю 6.0101100 «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура»- Вид. офіційне. — Введ. 01.09.2004. — К. : МОН України, 2004.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР).— 2014. — № 37-38, ст. 2004 ; {із змінами, внесеними згідно із Законом № 76-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 6, ст. 40}.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 14.
4. Моторна Л. Зміст професійної компетентності вивчаючого ВНЗ. 2013. с. 50—57.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012—2021 роки: схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 [Електронний ресурс].—Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
6. Ніжевська Т. В. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності. 2015. с. 66—69.
7. Омелянченко І. О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури.

Тернопіль, 2006. с. 117—118.

8. Степанченко Наталія Іванівна. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Вінниця, 2017. – 5с.

9. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. 1983. с. 488.

10. Ялович В. Т. Формування педагогічних здібностей у майбутніх учителів фізичної культури. Івано-Франківськ, 1996. 24 с.

Reference

1. Galuzevij standart vishoyi osviti. Osvitno-kvalifikacijna charakteristika «bakalavr» za specialnistyu 6.0101100 «Pedagogika i metodika serednoyi osviti. Fizichna kultura»- Vid. oficijne. — Vved. 01.09.2004. — K. : MON Ukraini, 2004.

2. Zakon Ukraini «Pro vishu osvitu» // Vidomosti Verhovnoyi Radi (VVR).— 2014. — № 37-38, st. 2004 ; {Iz zminami, vnesenimi zgidno iz Zakonom № 76-VIII vid 28.12.2014, VVR, 2015, № 6, st. 40.

3. Zakon Ukraini «Pro fizichnu kulturu i sport» // Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukraini (VVR). — 1994. —№ 14.

4. Motorna L. Zmist profesijnoyi kompetentnost ivikladacha VNZ. 2013. s. 50-57.

5. Nacionalna strategiya rozvitku osviti v Ukraini na 2012-2021roki: shvaleno Ukazom Prezidenta Ukraini vid 25 chervnua 2013 roku №344/2013 [Elektronnij resurs].—Rezhim dostupu <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

6. Nizhevska T. V. Sistema pidgotovki majbutnih uchiteliv fizichnoyi kulturi do vikoristannya zasobiv artpedagogiki u profesijnij diyalnosti. 2015. s. 66—69.

7. Omelyanenko I. O. Teoretichni osnovi kompetentnogo pidhodu shodo pidgotovki vchitelya fizichnoyi kulturi. Ternopil, 2006. s. 117—118.

8. Stepanchenko Nataliya Ivanivna. Sistema profesijnoyi pidgotovki majbutnih uchiteliv fizichnogo vihovannya u vishih navchalnih zakladah. Vinnicya, 2017. – 5s.

9. Ushinskij K. D. Vibrani pedagogichni tvori : v 2-h t. 1983. s. 488.

10. Yalovik V. T. Formuvannya pedagogichnih zdibnostej u majbutnih uchiteliv fizichnoyi kulturi. Ivano-Frankivsk, 1996. 24 s.

УДК 796. 57 : 613

Горбенко М.І.,
доцент кафедри спортивних дисциплін та туризму
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав

ЗНАЧЕННЯ ВЕЛОСИПЕДНОГО ТУРИЗМУ В ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я І ПІДВИЩЕННІ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ЛЮДИНИ

В статті розкрито значення велосипедного туризму в зміцненні здоров'я і підвищенні працездатності людини. Розглянуто деякі загальні рекомендації для підготовки та проведення велосипедних туристичних походів.

Аналіз останніх наукових досліджень показав, що велосипедний туризм відкриває великі можливості до надбання багатьох важливих для життя та трудової діяльності загальноосвітніх і спеціальних знань, різних рухових умінь і навичок, сприяє зміцненню здоров'я та різнобічного формування особистості.

За формою проведення велосипедні маршрути поділяють на організовані і неорганізовані – аматорські. Плановий вело туризм передбачає організацію і проведення походів туристськими організаціями і підприємствами різних форм власності. Самодіяльні туристичні велосипедні маршрути організують і проводять ради з питань туризму, туристські клуби, спортивні товариства і спортивні секції підприємств, установ і навчальних закладів..

Найважливішою умовою забезпечення безпеки велопоходу є дотримання правил дорожнього руху. Безпека велоподорожей також багато в чому залежить від технічного стану велосипеда й уміння управляти їм, особливо на поганій дорозі і при подолання перешкод.

Ключові слова: велосипедний спорт, туризм, похід, подорож, здоров'я.

Горбенко Н.И. Значение велосипедного туризма в укреплении здоровья и повышении работоспособности человека. В статье раскрыто значение велосипедного туризма в укреплении здоровья и повышении работоспособности человека. Рассмотрены некоторые общие рекомендации для подготовки и проведения велосипедных туристических походов.

Анализ последних научных исследований показал, что велосипедный туризм открывает большие возможности для достижения многих важных для жизни и трудовой деятельности общеобразовательных и специальных знаний, различных двигательных умений и навыков, способствует укреплению здоровья и разностороннего формирования личности.

По форме проведения велосипедные маршруты делятся на организованные и неорганизованные - любительские. Плановый вело туризм предусматривает организацию и проведение походов туристскими организациями и предприятиями различных форм собственности. Самодельные туристические велосипедные маршруты организуют и проводят Комитеты по вопросам туризма, туристские клубы, спортивные общества и спортивные секции предприятий, учреждений и учебных заведений.